

APA Avcı, B, Tonus, Ö. (2020). KAPSAYICI BÜYÜME: KAVRAM VE KAPSAM. Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21 (4), 37-55. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/anadoluibfd/issue/59038/824450>

Araştırma Makalesi
Başvuru Tarihi: 11.11.2020
Kabul Tarihi: 29.12.2020

Research Article
Received Date: 11.11.2020
Acceptation Date: 29.12.2020

KAPSAYICI BÜYÜME ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME¹

Dr.Bağdat Sıla AVCI²
Prof. Dr. Özgür TONUS³

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

- ❖ Ekonomik büyüme,
- ❖ Kapsayıcı büyüme,
- ❖ İstihdam,
- ❖ Eşitsizlikler
- ❖ Yoksuluk

Ekonomik büyümenin tek başına yoksulluk, gelir eşitsizlikleri ve işsizliği azaltmak için yeterli olamayışı, büyümenin yarattığı fayda ve fırsatlardan toplumun tüm kesimlerinin eşit bir şekilde faydalanamaması dikkatleri ekonomik büyümeden kapsayıcı büyümeye çevirmiştir. Kapsayıcı büyüme hedefi ile hareket eden ülkeler, kendi mücadele ettikleri problemler doğrultusunda kapsayıcı büyüme politikalarını belirlerken, bu politikaların doğru ve uygun biçimde uygulanması için ülkelerin çeşitli alanlarda düzenlemelere gitmesi ve yakaladıkları ekonomik büyüme performansının kapsayıcı nitelik kazanmasında etkili olan göstergelerinde iyileştirmeler yapması gerekmektedir. Çalışmanın amacı; her biri kapsayıcı büyümenin farklı bir çalışma alanı olan ve temelini oluşturan konuları bir bütün altında toplamaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada; çeşitli kurum, kuruluş ve kişilerin yapmış olduğu farklı kapsayıcı büyüme tanımları, büyümenin kapsayıcılığının ölçülmesinde kullanılan değişkenler ve bu değişkenlerin kapsayıcı büyüme ile ilişkisi ve kapsayıcı büyüme hedefiyle hareket eden ülkelerin bu hedefe ulaşmak için düzenleme ve iyileştirme yapması gereken alanlar ele alınmıştır.

AN EVALUATION ON INCLUSIVE GROWTH

Dr.Bağdat Sıla AVCI
Prof. Dr. Özgür TONUS

ABSTRACT

The inability of economic growth alone to reduce poverty, income inequality and unemployment and because of the benefits and opportunities created by economic growth do not benefit all segments of society equally the attentions turned from economic growth to inclusive growth. While countries act with the goal of inclusive growth, determine their inclusive growth policies in line with the problems they are struggling with; countries should make arrangements in various fields in order to implement these policies correctly and appropriately and make improvements in the indicators which are effective to achieve their economic growth performance an inclusive nature. Purpose of the study is gather together the issues which are the basis and each of is a different field of inclusive growth. In line with this purpose it has been discussed at the study; the different definitions of inclusive growth made by various institutions, organizations and individuals, the variables used to measure the inclusiveness of growth and the relationship of these variables with inclusive growth and the areas which countries should make regulation and improvement in order to achieve the goal of inclusive growth.

Keywords:

- ❖ Economic growth,
- ❖ Inclusive growth,
- ❖ Employment,
- ❖ Inequalities,
- ❖ Poverty

¹ Bu çalışma Bağdat Sıla AVCI'nın Prof. Dr. Özgür TONUS danışmanlığında yürütülen "Kapsayıcı Büyüme Hedefine Ulaşmada Maliye Politikaları: Türkiye Üzerine Bir Araştırma" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

²Anadolu Üniversitesi, bsilaavci@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9622-5794>

³Anadolu Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, otonus@anadolu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-0950-3328>

1.GİRİŞ

Kapsayıcı büyüme kavramı; ekonomik büyüme literatüründe ülkelerin büyüme politikalarının belirlenmesinde önemli söylemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kapsayıcı büyüme kavramının gündeme gelişi II. Dünya Savaşı sonrası izlenen kalkınma politikaları ile olmuştur (Ranieri & Almeida Ramos, 2013). Ülkelerin ekonomik büyüme politikalarını kapsayıcı büyüme üzerine kurmaya başlaması ise 2008 küresel krizi ile birlikte olmuştur. 2008 küresel krizi sonrasında artan gelir eşitsizlikleri, yoksulluk ve işsizlik rakamları ülkelerin kapsayıcı büyümeyi gündemlerine almasına vesile olmuştur. Küresel kriz sonrasında ülkeler ekonomik büyüme politikalarını tüm bireylere fayda sağlayacak ve yaşam standartlarını iyileştirecek bir disiplin haline getirmenin arayışı içerisinde girmişlerdir (World Economic Forum, 2015).

Her ülke ve kurum kapsayıcı büyümeyi kendi mücadele ettiği problemi göz önüne alarak tanımlamış bu sebeple de tek ve net bir kapsayıcı büyüme tanımı yapılamamıştır. Bazı ülke ve kurumlar merkezine yoksulluğun azaltılmasını alıp kapsayıcı büyümeyi yoksulluğu azaltan büyüme olarak tanımlarken, bazıları gelir eşitsizlikleri ve istihdamı merkezine almış ve kapsayıcı büyüme tanımını buna göre yapmışlardır. Dünya Ekonomi Forumu kapsayıcı büyümeyi ekonomik sektörler genelinde geniş tabanlı, sürdürülebilir, ülkenin çalışma çağındaki nüfusunun büyük çoğunluğu için nitelikli istihdam yaratan ve yoksulluğu azaltan çıktı artışı olarak tanımlamıştır (World Economic Forum, 2015). Dünya Bankası; merkezine yoksulluğu alarak yoksulluğu azaltan nitelikteki ekonomik büyümeyi kapsayıcı büyüme olarak tanımlamaktadır (World Bank, 2009).

Tek başına ekonomik büyümenin gelir eşitsizlikleri, yoksulluk ve işsizliğin azaltılmasında yeterli olamaması, dikkatleri ekonomik büyümeden kapsayıcı büyümeye çevirmiştir. Yoksulluk, gelir eşitsizliği, işsizlik, sürdürülebilir büyüme ve kalkınma, çevre, tarım, altyapı,

cinsiyet eşitsizlikleri, eğitim, sağlık, kamu harcama ve yatırımları, finansal kaynaklara erişim ve daha birçok kavramı içerisine alması kapsayıcı büyümenin çok boyutlu yapısını ortaya çıkarmıştır. Bu sebeple kapsayıcı büyümenin kapsamı da oldukça geniş olmuştur. Kapsayıcı büyüme kavramının merkezinde hızla gelişen ve küreselleşen dünyada bireylerin yaşam standartlarını iyileştirmek yer almaktadır (IPC-IG, 2013). Bununla birlikte yaşam standartlarını iyileştirirken oluşacak her türlü eşitsizliklerin ortadan kaldırılması, ekonomik büyümenin ortaya çıkardığı fayda ve fırsatların toplumun tüm kesimlerine eşit bir şekilde dağıtılması hedeflenmiştir.

Ülkelerin ekonomik büyüme performanslarının kapsayıcılığını ölçmek üzere kapsayıcı büyüme performans göstergeleri kullanılmaktadır (World Economic Forum, 2017). Kapsayıcı büyüme yaşam standartlarında köklü bir iyileşmeyi hedeflemektedir. Ülkenin büyüme ve gelişme modelinin kapsayıcılığının göstergesi olarak kabul edilen yaşam standartlarında meydana gelen gelişmeleri değerlendirmek amacıyla kullanılan kapsayıcı büyüme performans göstergeleri, ülkelerin ekonomik büyüme, kapsayıcılık ile nesiller arası eşitlik ve sürdürülebilirlik boyutları altında toplanan değişkenlerinden faydalanarak kapsayıcı büyümeyi ölçmektedir.

Kapsayıcı büyüme performans göstergelerine göre kapsayıcı büyüme üç aşamada gerçekleşmektedir ve her aşamada ülkelerin farklı göstergeleri değerlendirilmektedir. Ülkelerin kapsayıcı büyüme performansının ölçümünde öncelik ekonomik büyüme ve kalkınmaya verilmiştir. Bu aşamada ülkelerin ekonomik büyüme, istihdam, işgücü verimliliği ile sağlıklı yaşam beklentisi göstergeleri değerlendirilmektedir. Ekonomik büyüme aşamasını geçen ülkeler kapsayıcılık aşamasına ulaşmaktadırlar. Bu aşamada politikaların merkezinde bireylerin yaşam standartlarını iyileştirmek yer almaktadır. Ülkelerin yoksulluk oranı, Gini Katsayısı, hanehalkı medyan geliri ile gelir ve servet

göstergeleri ikinci aşamada değerlendirilmektedir. Üçüncü ve son aşamada ise kapsayıcı büyümenin sürdürülebilirliği ve tüm vatandaşların ekonomik büyümenin sağladığı fayda ve fırsatlardan eşit bir şekilde faydalanması hedeflenmektedir. Bu hedef doğrultusunda son aşamada ülkelerin kamu açıklarının GSYH içerisindeki payı, net tasarrufları, bağımlılık oranı ve GSYH karbon yoğunluğu göstergeleri kapsayıcı büyüme performans ölçümüne dahil edilmektedir.

Kapsayıcı büyüme hedefi ile hareket eden ülkelerin belirli alanlarda iyileştirme ve düzenlemeler yapması gerekmektedir (World Economic Forum, 2017). Dünya Ekonomi Forumu'nun 2017 yılında yayınlamış olduğu rapora göre temel hizmetlere toplumun tüm kesimlerinin eşit şekilde erişiminin sağlanması gerekmektedir. Özellikle eğitim, sağlık ve alt yapı gibi hizmetlere erişimin önündeki engeller kaldırılmalıdır. Nitelikli işgücü; ülkelerin büyüme, yoksulluk ve gelir eşitsizlikleri üzerinde pozitif etkiler yaratmaktadır. Bu sebeple kapsayıcı büyüme sergilemeyi hedefleyen ülkelerin istihdamı artırmaları bunu da nitelikli işgücü yaratarak yapmaları gerekmektedir. Ekonomik büyüme performanslarına kapsayıcı nitelik kazandırmak isteyen ülkelerin harcama ve gelir politikalarını ise gelir eşitsizliklerini ve yoksulluğu azaltacak şekilde planlaması gerekmektedir. Ülkede görülen rüşvet ve yolsuzluklar, hizmetlere erişimde düşük gelirli kesim aleyhinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Kapsayıcı büyüme, kamu gücünün özel çıkarlar doğrultusunda kullanılmasıyla ortaya çıkan yolsuzlukları engellemeyi hedeflemektedir. Bu sebeple ülkelerin iş ve politik etik kurallarına uygun hareket etmesi gerekmektedir. Finansal kapsayıcılık, kredi ve sübvansiyonlara erişim kolaylığı yaratmakta böylece yoksul kesim desteklenirken, düşük gelirli kesime verilen mikro krediler ile bu kesim yatırım ve tasarruf yapmaya yönlendirilmektedir. Finansal kapsayıcılık özellikle yoksul ve düşük gelirli kesimler üzerinde oluşturduğu yoksulluk ve gelir eşitsizliklerini azaltıcı, girişimciliği destekleyici, yatırım ve tasarrufu artırıcı etkiler ile kapsayıcı

büyüme de olumlu yönde etkilemektedir. Ülkelerin kapsayıcı büyüme yolunda bahsi geçen bu alanların tamamında eksikliklerini tamamlaması ve ihtiyaç duyulan düzenlemeleri yapması gerekmektedir (World Economic Forum, 2017).

Literatürde kapsayıcı büyümeyle ilgili farklı kurum ve kuruluşlar tarafından yapılmış birçok çalışma yer almaktadır. Aynı zamanda birçok çalışmada da kapsayıcı büyümeyle ilgili ülke bazlı değerlendirmeler yapılmıştır. Ancak bu çalışmalarda kapsayıcı büyümeyle ilgili yaklaşımlar bir bütün altında toplanmamış, kavramın temelini oluşturan konular farklı çalışmalarda dağınık bir biçimde yer almıştır.

Bu çalışmada kapsayıcı büyüme kavramı, kavramın ortaya çıkışı, literatürde yer alan farklı kapsayıcı büyüme tanımları, kapsayıcı büyümenin ele aldığı kavramlar ve bu kavramların kapsayıcı büyüme ile olan ilişkisi ele alınmış ve ülkelerin kapsayıcı büyüme gerçekleştirebilmeleri için hangi alanlarda ne tür düzenlemeler yapmaları gerektiğine değinilmiştir.

2. KAVRAM

Ülkelerin üretim düzeyinde görülen artışın yeterli olmadığı, ekonomi büyüdükçe eşitsizliklerin de azaltılması gerekliliği kapsayıcı büyüme fikrinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrası izlenen kalkınma politikaları ile kapsayıcı büyüme konusu ilk kez gündeme gelmiştir (Ranieri & Almeida Ramos, 2013). Takip eden süreçte büyümenin sağladığı imkânlardan toplumun tüm kesimlerinin eşit bir şekilde faydalanmadığı fark edilince hükümetler ve kurumlar kapsayıcı büyüme kavramını gündemlerine almıştır. 2008 küresel krizinin gelir dağılımı üzerinde kayda değer olumsuz etkiler yaratması, krizden çıktıktan sonraki süreçte ise gelir dağılımında görülen bozulmaların yeterli düzeyde iyileştirilememesi kapsayıcı büyüme önemli bir tartışma konusu haline getirmiştir (Taşkın, 2014). Ülkeler yüksek büyüme performansı sergileseler dahi ciddi yoksulluk, işsizlik ve gelir eşitsizlikleri problemleri ile karşılaşmaktadırlar.

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)'nin 2012 kapsayıcı büyüme raporunda yüksek oranlardaki yoksulluk, gelir eşitsizlikleri ve işsizlik rakamlarının rekor düzeydeki büyüme performanslarının başarısız olmasına sebebiyet verdiği dikkat çekilmiştir.

Kapsayıcı büyümeyi her kurum kendi ele aldığı konu üzerinden tanımlarken ülkeler kapsayıcı büyüme stratejilerini kendi mücadele ettikleri sorunlar doğrultusunda belirlemişlerdir. Yoksullukla mücadele eden ülkeler yoksulluğu azaltan ekonomik büyümeyi kapsayıcı büyüme olarak tanımlarken, tarımla uğraşan ülkeler tarımda verimlilik ve istihdamı artıran ekonomik büyümeyi kapsayıcı olarak tanımlamıştır. Bu sebeple kapsayıcı büyümenin tek ve net bir tanımı yoktur. Genel olarak milli gelir artışının ortaya çıkardığı fayda ve fırsatların toplumun tüm kesimlerine dengeli bir şekilde dağıtıldığı ekonomik büyüme modeline kapsayıcı büyüme denir (Taşkın, 2014). OECD'nin tanımına göre kapsayıcı büyüme; toplumun her kesimindeki insan için fırsatlar yaratan ve yaratılan bu fırsatların eşit bir şekilde dağıtılmasını sağlayan ekonomik büyümedir (OECD, 2017). G20'nin katılım grupları içerisinde yer alan ve sivil toplum konuları üzerinde çalışmalar yapan C20 grubu, büyümenin kapsayıcı olabilmesi için toplumdaki dezavantajlı gruplar da dahil olmak üzere, toplumun tamamına fayda sağlaması, yoksulluk ve eşitsizlikleri hedef alması ve ülkelerin ekonomik büyümelerine de katkı sağlaması gerektiğini dile getirmiştir (C20, 2015). Büyüme ve Kalkınma Komisyonu, kapsayıcı büyümenin; büyümenin hız ve yapısını birbirleriyle bağlantılı olarak ele aldığını, böylece yüksek ve sürdürülebilir büyüme hızına ulaşım aynı zamanda toplumda görülen yoksulluğu azaltması gerektiğine dikkat çekmiştir (Commission on Growth and Development, 2008). Filipinler Kalkınma Planı ise kapsayıcı büyümeyi; hızlı, sürdürülebilir, nüfusun geniş kesimini kapsayan, iş imkânları yaratan ve yoksulluğu azaltan ekonomik büyüme olarak tanımlamaktadır (World Bank Philippine Country Team, 2013).

Dünya Bankası kapsayıcı büyüme tanımının merkezine yoksulluğu almaktadır. Dünya Bankası kapsayıcı büyüme kavramıyla sosyal durumu iyileştiren, yoksulların iktisadi olarak tanımlanan bir büyümeyi kastetmektedir. Dünya Bankası kapsayıcı büyüme tanımını yaparken kapsayıcı büyümeyi; mutlak kapsayıcı büyüme ve göreceli kapsayıcı büyüme olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Mutlak kapsayıcı büyüme, yoksulların durumunun iyileşmesi olarak tanımlanırken göreceli kapsayıcı büyüme, yoksulların durumunun toplumun geri kalanına göre daha hızlı iyileşmesidir. Kapsayıcı büyüme kavramından bahsedilirken çoğunlukla mutlak iyileşme kastedilmektedir. Bu durumda zenginler büyük bir hızla zenginleşirken yoksulların durumunda gözlemlenen ufak iyileşmeler de kapsayıcı bir büyümeden söz etmemize imkân sağlamaktadır (World Bank, 2009).

Dünya Bankası kapsayıcı büyüme kavramı yerine geniş tabanlı büyüme, paylaşılan büyüme kavramlarını da kullandığını belirtmiştir (World Bank, 2009). Ekonomik büyümenin geniş tabanlı olması ile büyümenin mikro boyutu ele alınmakta, firmaların ekonomik çeşitliliği ve rekabeti artırmak için yapısal dönüşümlere önem vermesi kastedilmektedir. Burada amaç büyümeye yönelik kısıtlamaları ortadan kaldırmak ve yatırımları artırıcı alan yaratmaktır. Kapsayıcı büyümeye yönelik yapılan bu tanımlama kapsayıcı büyümenin mikro ve makro belirleyicileri arasında doğrudan bağlantı olduğunu göstermektedir (World Bank, 2009). Paylaşılan büyüme sadece gelirin dağılımı ve bunu destekleyen politikalar ile ilgilidir ve genelde kısa vadeli çözümlere odaklanmaktadır. Kapsayıcı büyüme yaklaşımı gelirin doğrudan yeniden dağıtılmasından ziyade üretken istihdam yaratmayı hedeflediği için uzun vadeli bir perspektif gerektirmektedir ve bu sebeple paylaşılan büyüme kapsayıcı büyümeyi ifade etmekte yetersiz kalmaktadır (World Bank, 2009).

Literatürde sıkça karşımıza çıkan ve kapsayıcı büyümeyle benzer anlamda kullanılan bir diğer kavram da yoksul yanlı büyümedir. Mutlak tanıma göre yoksul yanlı büyüme ekonomik büyümenin mutlak olarak yoksullara fayda sağlaması olarak kabul edilir. Göreli tanıma göre yoksul yanlı büyüme yoksul insanların gelirinin nüfusun geri kalanından daha hızlı artması olarak tanımlanır. Mutlak yoksul yanlı büyümenin temelinde gelirin yeniden dağılımı politikası etkilidir. Ancak kapsayıcı büyüme için gelirin yeniden dağılımı etkili değildir, aynı zamanda ekonomik büyüme verimliliği artırmalı, yeni iş fırsatları oluşturmalı ve verimli işgücü yaratmalıdır (World Bank, 2009). Yoksul yanlı büyümede büyüme yoksullara fayda sağlamak içindir. Yoksul yanlı büyümeye yönelik farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki yoksulluğun azalmasına odaklanmaktadır (Ravallion & Chen, 2003). Diğer yaklaşım yoksul kesimin koşullarının iyileştirilmesine odaklanmaktadır. Bu yaklaşıma göre zenginlerin geliri çok daha fazla artarken bu artıştan elde edilen faydanın geri dağıtımı ile yoksul kesim de bu durumdan fayda sağlamaktadır (Lopez, 2004) ve (Grosse vd., 2008). Bir diğer yaklaşım ise yoksul yanlı büyüme ile yoksulların gelirlerinin mutlak bir şekilde iyileşmesinden ziyade yoksulların gelirinin zenginlere kıyasla daha fazla artması ile ilgilenilir (Ranieri & Almeida Ramos,

2013). Yoksulluğun ve gelir eşitsizliklerinin azaltılması kapsayıcı büyüme ve yoksul yanlı büyümenin ortak konuları olsa da kapsayıcı büyüme ve yoksul yanlı büyüme aynı anlamda kullanılamaz çünkü kapsayıcı büyüme toplumdaki tüm kesimlerin ekonomik büyümeden fayda sağlamasını amaçlamaktadır (Klasen, 2010).

Merkezine yoksulluğu ve gelir eşitsizliklerini alan kapsayıcı büyüme hem ekonomik büyümeye katkı sağlamayı hem de ekonomik büyümeden faydalanmayı hedefler. Bu aşamada da verimli işgücü üretimi önem taşımaktadır. Çünkü verimli bir şekilde çalışan işgücü artırıldığında ekonomik büyüme aşamasında elde edilen çıktı artmaktadır. Böylece verimli işgücü büyüme sürecine katılırken büyüme sonucunda artan çıktı da topluma fayda sağlamaktadır (Ramos vd., 2013).

Kapsayıcı büyümenin çok boyutlu yapısı birçok farklı tanımının ortaya çıkmasına neden olmuş farklı kurum, kuruluş ve kişiler kapsayıcı büyümeyi farklı yönleri ile ele almıştır. **Hata! Yer işareti başvurusu geçersiz.**'de farklı kurum, kuruluş ve kişilerin kapsayıcı büyüme tanımı yaparken öncelik verdiği faktörlere yer verilmiştir.

Tablo 1. Kapsayıcı büyümeyi tanımlamak için kullanılan temel faktörler

	Yoksulluk	Eğitsizlik	Ekonomik Büyüme	Verimli İşgücü	Yetenekler	Cinsiyet Eşitsizlikleri	Altyapı	Sosyal Koruma	Temel Sosyal Hizmetler	Fırsatlar	Yatırım	Çevre	Ekonomik Büyümenin Faydaları	Sürdürülebilirlik
Dünya Bankası, 2009	X													
OECD, 2017										X			X	
IPC-IG, 2013									X	X			X	
Filipinler Kalkınma Planı, 2013	X			X									X	
C20, 2015	X	X	X									X	X	
Ekonomik Büyüme ve Kalkınma Komisyonu, 2008	X		X											
Ali & Son, 2007		X												
Dünya Ekonomi Forumu, 2015	X		X	X	X									X
Taşkın, 2014			X										X	
Habito, 2009	X													
Rauniyar & Kanbur, 2010		X	X		X			X		X			X	
Ianchovichina & Lundstrom, 2009	X		X	X							X			
Klasen, 2010		X								X				
McKinley, 2010	X	X	X	X	X	X	X	X	X					

3. KAPSAM

Temeline ekonomik büyümeyi alan kapsayıcı büyüme yoksulluğun azaltılması için gerekli ve önemli koşulların oluşturulması ile ilgilendir. Bir ülkenin ekonomik performansı değerlendirilirken ekonomik performansın en

alt düzeyi ve ekonomik performansın en üst düzeyi ayırımına gidilmektedir. Taban çizgisini yaşam standartlarında, ücret ve ücret dışı gelirden (örneğin emeklilik maaşı) iyileşme ve yaşam kalitesinde artış oluşturur. Ekonomik büyüme ise ulusal ekonomik performansın en üst düzeyini oluşturmaktadır. Genel olarak ele

alındığında ekonomik büyüme, ulusal ekonomik performansın en üst düzey ölçüsü olarak düşünülse de bu durum ekonomik performansın en alt çizgisini temsil eden yaşam standartlarında geniş tabanlı iyileşme ile birlikte ele alınmalıdır. Örneğin; Dünya Ekonomi Forumu'nun 2017 yılında yayınlamış olduğu raporda son beş yılda gelişmiş ülkelerde yıllık medyan gelirin %2,4 oranında düştüğü ve kişi başına GSYH'nın ortalama olarak %1'den daha az arttığı belirtilmiştir. Bu sebeple ülkelerin kalkınması için ekonomik büyüme tek başına yeterli bir faktör olmaktan çıkmıştır. Bu açıdan yaklaşıldığında kapsayıcı büyüme; ekonominin en üst düzey performansına en alt düzey performansını dahil eden, ekonomik fırsat ve refahın geniş tabanlı olarak yayılmasını sağlama stratejisidir (World Economic Forum, 2017). OECD (2013), raporunda kapsayıcı büyümenin ekonomik büyümeden çok daha fazlası olduğu, eşitsizlikleri ve yoksulluğu azaltması ve toplumun tüm kesimlerine fayda sağlaması gerektiği vurgulanmıştır.

Kapsayıcı büyüme devletin kolaylaştırıcı bir rol oynaması ile birlikte serbest piyasaya dayanan büyüme politikaları üzerine kurulmuştur (World Bank, 2009). Büyüme

politikalarının yanı sıra kapsayıcı büyüme sadece ülke ve firmaları ilgilendiren bir konu değildir. Bireyler ve bireylerin gelişimi (eğitim, sağlık, sosyal hizmet gibi konuların gelişmesi ile) de kapsayıcı büyümenin kapsamı içerisindedir.

Yaşam standartlarında meydana gelen gelişmeleri değerlendirmek amacıyla bir ülkenin büyüme ve gelişme modelinin kapsayıcılığının göstergesi olan kapsayıcı büyüme performans göstergeleri kullanılmaktadır. Kapsayıcı büyüme performans göstergeleri ekonomik performans ve çevre koşullarının etkinliğinin ekonomik politika alanları içerisinde değerlendirilmesini sağlamaktadır (Samans vd., 2015). Kapsayıcı büyüme hedefine ulaşmak için yaşam standartlarının çok boyutlu doğası göz önüne alındığında GSYH'den daha kapsamlı performans göstergelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Kapsayıcı büyüme performans göstergeleri sürdürülebilir kalkınma ve yaşam standartlarındaki iyileşme gibi göstergeleri değerlendirmeye alarak tek başına GSYH'nın sağladığı üretime dayalı ekonomik performans değerlendirmesine kıyasla daha kapsamlı bir resim çizmektedir. Kapsayıcı büyüme performans göstergeleri Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Kapsayıcı büyüme temel performans göstergeleri

Kaynak: (World Economic Forum, 2017)

Şekil 1’de her bir sütunda Dünya Ekonomi Forumu tarafından belirlenen “Anahtar Performans Göstergeleri” yer almaktadır. İlk sütun ekonomik büyüme ve kalkınmaya ayrılmıştır. Ekonomik büyüme ve kalkınmanın ölçümünde ele alınan temel değişkenler bu sütun altında konumlanmıştır. Kişi başına GSYH, hanehalkının gelirini oluşturan ücretlerin oluşmasını sağlayan işgücü verimliliği, istihdam ve yaşam kalitesinin ölçümünde kullanılan sağlıklı yaşam beklentisi ekonomik büyüme ve kalkınma sütunu altında değerlendirmeye alınan değişkenlerdir. İkinci sütunda kapsayıcı büyümeye ilişkin değişkenler görülmektedir. Bu sütunda ekonomik büyümeden kapsayıcı büyümeye geçişi sağlayan ve bu alanda değerlendirilmesi gereken değişkenler ele alınmıştır. Söz konusu değişkenler; yaşam standartlarındaki ilerlemenin göstergesi olarak kabul edilebilecek hanehalkı medyan geliri, gelirden görülen iyileşmelerin alt kesimde yarattığı ilerlemenin izlenmesini sağlayacak olan yoksulluk oranı, standart uluslararası eşitsizlik ölçüğü Gini katsayısı ile servet ve benzeri gelirlerdir. Üçüncü sütunda ise eşitlik ve sürdürülebilirlik kavramları ele alınmıştır. Ekonomide meydana gelen büyüme ve kazanımların kapsayıcılığından söz edebilmek için bu kazanımların gelecek kuşaklara fazladan bir yük getirmemesi ve sürdürülebilir olması gerekmektedir. Bu sebeple ele alınan değişkenlerden ilki; insan sermayesine yapılan yatırımlar, doğal kaynakların tükenmesi ve kirliliğin yol açtığı zararlar hesaba katılarak bir ekonomideki gerçek tasarruf oranını ölçen net tasarruflardır. Diğer değişkenler ise kamu borçlarının GSYH içerisindeki payı, emeklilerin ve gençlerin (15 yaş altı) çalışma çağındaki nüfusa oranı (bağımlılık oranı) ki bu değişken bir ülkenin maliyesinde meydana gelecek olası baskıların bir göstergesidir ve ülkenin iklim değişikliği konusundaki göreceli performansdır

(GSYH’nın karbon yoğunluğu) (World Economic Forum, 2017).

Şekil 1’de ekonomik büyüme temeli üzerinde yükselen ve kapsayıcı büyümenin temel yapıtaşlarını ifade eden kavramlar yer almaktadır. Kapsayıcı büyüme hedefine ulaşmak isteyen ülkelerin öncelikli amacı güçlü bir büyüme performansı sergilemek olmalıdır. Bu sebeple ilk aşamada ekonomik büyüme göstergesi olarak kişi başına GSYH değerlendirilmektedir. Ancak kapsayıcı büyüme için sadece kişi başına GSYH’da görülen artış yeterli değildir. Ülkelerin kişi başına GSYH’sı artarken aynı zamanda istihdam da yaratması gerekmektedir. Kapsayıcı büyüme için istihdam artışı gerekli koşul olsa da kapsayıcı büyümenin merkezinde verimli işgücü yaratmak ve mevcut işgücünün verimliliğini artırmak yer almaktadır. Kapsayıcı büyüme için ekonomik büyüme gerekli fakat tek başına yeterli olmamakta aynı zamanda ekonomik kalkınma aşamasına geçilerek ülke vatandaşlarının refah artışı sağlanmalıdır. Bu aşamada ülkedeki vatandaşların yaşam kalitesinin her yönüyle (eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, vb.) artırılması amaçlanmaktadır.

Ekonomik büyüme ve kalkınma aşamasını tamamlayan ülkeler yarattıkları ekonomik büyümenin kapsayıcılığını artırmak amacıyla kapsayıcı büyümenin yapıtaşlarını oluşturan diğer değişkenlere yoğunlaşmalıdır. Bu değişkenler Şekil 1’de ikinci sütunda ele alınmaktadır. Bu aşamada artık büyümenin bireyler, hanehalkı ve toplum üzerindeki etkileri üzerinde durulmaktadır. En yoksul %20’lik kesim ile en zengin %20’lik kesim arasındaki gelir farkını en aza indirmeyi amaçlayan kapsayıcı büyüme bu eşitsizliklerin ölçümünde uluslararası bir değişken olan Gini katsayısından faydalanmaktadır. Gelir eşitsizliklerinin oluşmasında önemli bir faktör olan yoksulluk ve yoksulluğu azaltıcı politikalar

kapsayıcı büyümenin önemle üzerinde durduğu konulardandır. İkinci sütunda ele alınan kavramlarda iyileşmenin yaşanması ile birlikte ülkeler ekonomik büyüme ve bu büyümenin kapsayıcılığını gerçekleştirerek sürdürülebilirliğinin sağlanması ve yaratılan fırsatların tüm topluma eşit bir şekilde paylaşılması aşamasına geçmektedir.

Şekil 1'deki üçüncü sütunda ise kapsayıcı büyümenin sürdürülebilirliği ele alınmaktadır. Dünya Ekonomi Forumu kapsayıcı büyümenin sürdürülebilirliğinin ilk aşamasında, sabit ve doğal sermayede meydana gelen yıpranmaları hesaba katarak yapılan bir ulusal gelir hesabının tüketim için mevcut olan veya gelecekte tüketimi artırmaya yardımcı olacak yatırımları daha iyi ölçtüğünü ileri sürmektedir (Samans vd., 2015). Dolayısıyla bu aşamada ele alınan net tasarruflar; enerji, mineraller, partikül emisyonları, orman miktarında meydana gelen azalmalar ve karbondioksitin yarattığı hasarın net ulusal tasarruflardan çıkarılması ile elde edilmektedir (Samans vd., 2015). Kamu gelir ve giderleri kapsayıcı büyümenin sürdürülebilirliği aşamasında ele alınan diğer unsurlardır. Ülkeler kapsayıcı büyüme hedeflerine ulaşmak için mali araçları etkin bir şekilde kullanmalıdırlar. Devletin gelirlerini oluşturan vergilerle gider kalemleri arasında yer alan eğitim ve sağlık harcamaları, sübvansiyonlar ve sosyal yardımlar kapsayıcı büyümenin mali boyutunu oluşturmaktadır. Devletin gelir ve giderleri arasındaki farkın GSYH'ya oranı kapsayıcılığın sürdürülebilirliği aşamasında önem taşımaktadır. Gelir ve gider kalemlerinin dengeli bir şekilde yönetimini sağlayan ülkeler kapsayıcı büyüme hedeflerine de daha büyük adımlarla yaklaşmaktadır. Ancak mali araçların dengeli bir şekilde kullanılamaması kamu açıklarında artışlara neden olmakta ve bu da zaman içerisinde kapsayıcı büyümenin sürdürülebilirliğini tehlikeye sokmaktadır.

Kapsayıcı büyümenin sürdürülebilirliği aşmasında önemli bir diğer faktör ise bağımlılık oranıdır. Bir toplumda yer alan çalışmayan ve üretmeyen nüfusun toplam nüfusa oranı bağımlı nüfus olarak tanımlanmaktadır. Devlet bağımlı nüfusu desteklemekle (emekli maaşı, sosyal destekler, ücretsiz sağlık ve eğitim hizmeti sağlamak) yükümlüdür. Bağımlılık oranının kapsayıcı büyüme üzerindeki etkisi hem olumlu hem de olumsuz yönde olabilmektedir. Devletin bağımlı nüfusu desteklemek için ayırdığı bütçe ülkeye bir maliyet doğurmakla birlikte bu kesim için yapılan hizmetler ve harcamalar yoksulluk ve gelir eşitsizliği üzerinde iyileştirici bir etki yaratmaktadır. Kapsayıcı büyümenin sürdürülebilirliğini etkileyen bir diğer faktör de çevredir. Çevre ve kapsayıcı büyüme arasındaki ilişki karbon emisyonu ile oluşmaktadır. Ülkeler ekonomik olarak büyümek için enerjiye ihtiyaç duymakta, enerji tüketimi artıca da karbon salınımı artmaktadır. Aynı zamanda karbon emisyonunun artması ülkelerin verimliliğini düşürürken çevreye zarar vererek iklim değişikliklerine de yol açmaktadır. Bu sebeple kapsayıcı büyüme hedefi ile hareket eden ülkeler temiz enerji kullanımına yönelik politikalar uygulamalıdırlar.

Kapsayıcı büyümenin önemle üzerinde durduğu konuların başında verimli işgücü yaratmak gelmektedir. Kapsayıcı büyüme verimli işgücü yaratarak hem istihdam hem de yoksulluk üzerinde olumlu etkiler yaratmayı hedefler. Niteliği artan işgücünün bir yandan üretime olan katkısı artarken öte yandan yaratılan verimli işgücü ile ülkelerin büyüme hızı da artmaktadır. Kapsayıcı büyüme verimli işgücünün yoksulluğu azaltıcı etkisinden de faydalanmaktadır. Kapsayıcı büyümenin temel hedeflerinden bir diğeri olan yoksulluğun azaltılmasına yönelik politikalar oluşturulurken gelirin yeniden dağıtılmasına yönelik politikalardan ziyade nitelikli işgücü yaratarak

istihdamı artırma yoluyla yoksulluğu sonlandırmaya yönelik politikalar tercih edilmektedir (World Bank, 2009).

Kapsayıcı büyümenin kapsamı içerisine giren konulardan bir diğeri de cinsiyet eşitsizlikleridir. Kadın ve erkekler arasında ortaya çıkan ücret, çalışma saatleri ve koşullarındaki farklılıklar kapsayıcı büyümenin ele aldığı konular arasındadır. Kadınların yarı zamanlı, güvencesiz işlerde, aile işçisi ve ücretsiz olarak çalıştırılması veya benzer işlerde erkeklere kıyasla daha düşük ücretlerle çalıştırılması kapsayıcı büyümenin iyileştirme yapılmasını gerekli gördüğü durumlardır. Aynı zamanda kadınlarda eğitim hizmetlerinden faydalanma oranının erkeklere göre daha düşük olması kapsayıcı büyümenin iyileştirmek için üzerinde durduğu bir diğer konudur. Eğitim hizmetlerinden yeterince faydalanan kadınların istihdama katılım oranı artarken eğitim düzeylerinde görülen artış verimliliklerini de artırmakta böylece elde ettikleri gelir de artmaktadır. Kadınların eğitim ve işgücüne katılım düzeyinde görülen artış kapsayıcı büyümeyi de pozitif etkilemektedir. Ücretli ve tam zamanlı olarak istihdama katılan kadınların bulunduğu hanelerde yoksulluk ve gelir eşitsizlikleri azalmaktadır (OECD, 2015). Kadın ve erkeklerin istihdam oranlarında ortaya çıkan fark cinsiyet istihdam açığını oluşturmaktadır. Çalışma saatleri istihdam açığını oluşturan faktörlerden biridir. Kadınlar genelde yarı zamanlı işlerde çalışmayı tercih etmektedirler. Özellikle çocuk bakım maliyetlerinin yüksek olduğu ülkelerde yarı zamanlı çalışan kadın işgücünün toplam istihdam içerisindeki payının daha fazla olduğu görülmektedir. Annelik yarı zamanlı çalışma olasılığını artırmaktadır (OECD, 2015). Kadın ve erkeklerin çalışılan saat başına elde ettikleri ücret ve çalışma sürelerinde ortaya çıkan fark elde ettikleri ücretleri de etkilemektedir (OECD, 2015). Bu sebeple

kapsayıcı büyüme cinsiyet eşitsizliklerinin ortaya çıkardığı farkları ortadan kaldırmayı hedeflemektedir.

4. HEDEF KAPSAYICI BÜYÜME

Ekonomik fırsatların eşit bir şekilde dağılımını sağlamak, yaşam standartlarını ve kalitesini artırmak kapsayıcı büyüme için önemli unsurlardır. Ancak ekonomik büyüme kapsayıcı büyüme hedefine ulaşmada bir araç olarak karşımıza çıkmakta, yaşanan her ekonomik büyüme her haneye fayda sağlamamaktadır (World Economic Forum, 2017).

Küreselleşme ve uygulanan ulusal kalkınma politikaları nüfusun büyük bir kısmının ekonomik büyümeden fayda sağlamasına katkıda bulunurken bazı kesimleri de yoksulluğa sürüklemektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde bu durum gelir eşitsizlikleri ve yoksulluğun artmasına sebep olmaktadır. Büyümenin beraberinde getirdiği bu sorunlara tek bir çözüm yolu bulunamaması ve her ülkenin problemlerle farklı boyutlarda karşılaşması çözüm yolunun da ülke ve ülkelerin uyguladıkları politikalar doğrultusunda şekillenmesine yol açmıştır. Bu sebeple kapsayıcı büyüme hedefine ulaşmada uygun politikanın belirlenmesi önem taşımaktadır.

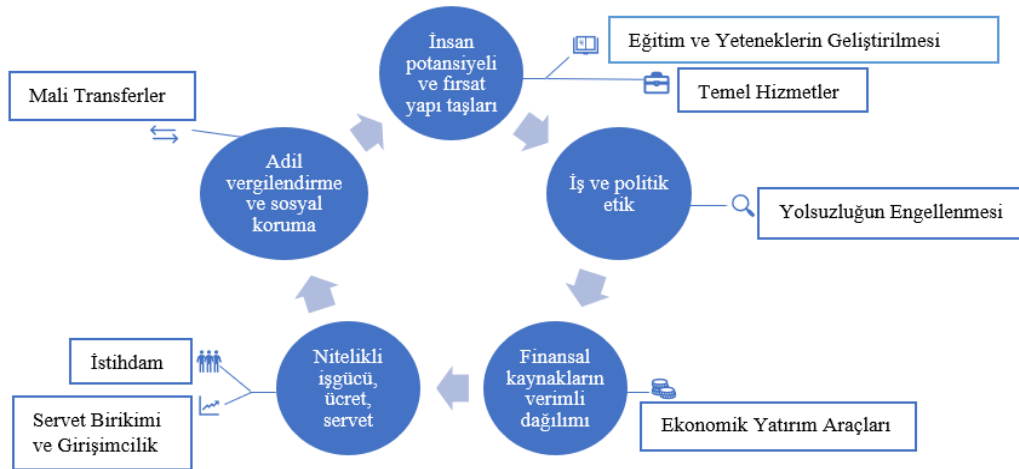
Ulusal ekonomik stratejilerin belirlenmesi kapsayıcı büyüme hedefine ulaşmada ilk ve en önemli aşamadır. Her ülke kapsayıcı büyüme stratejisini kendi sosyal, ekonomik ve demografik özelliklerini dikkate alarak belirlemelidir. Ancak her ülkenin kapsayıcı büyüme hedefinin başında ekonomik büyüme gelmektedir. Güçlü ve sürdürülebilir bir ekonomik büyüme performansına sahip olmak öncelikli koşuldur. Ülkeler uyguladıkları makroekonomik, finansal ve dış ticaret politikaları ile üretim ve verimliliği artırırken yaşam standartlarında güçlü ve sürdürülebilir iyileşme yaratacak politikalar uygulayarak ekonomik büyümeyi desteklemelidir (World Economic Forum, 2017).

Dünya Ekonomi Forumu'nun 2017 yılında yayınlamış olduğu "Kapsayıcı Büyüme ve Kalkınma" raporunda belirlemiş olduğu kapsayıcı büyüme hedefine ulaşmada yol gösterici ana alanlar Şekil 2'de verilmiştir (World Economic Forum, 2017). Şekilde çember içerisindeki bölümlerde kapsayıcı büyüme hedefi doğrultusunda düzenlenmesi gereken ana alanlar, her bir çember ile bağlantısı olan dikdörtgenlerde ise çember içerisindeki ana alanların belirttiği ve düzenleme yapılması gereken faktörler yer almaktadır.

Kapsayıcı büyüme hedefi doğrultusunda hareket eden ülkelerin önceliği insan potansiyelini artırmak ve bu yönde yapılan yatırımlardır. Dolayısıyla da işgücü ve işgücünün niteliğinin artırılması önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir ekonominin gelişip, büyüebilmesi için tek başına fiziki sermaye yeterli olmamakta fiziki sermayeyi kullanacak ve onu üretim sürecine sokacak nitelikli insan kaynağına ihtiyaç duyulmaktadır. Bir ekonomide emek dışındaki üretim faktörü miktarı ne kadar çok olursa olsun nitelikli beşeri sermayenin eksikliği o ekonominin büyümesinin uzun dönemde kalıcı olmasını engellemektedir (Gökçen, 2006).

İşgücünün sahip olduğu bilgi, beceri ve tecrübelerin artırılması diğer üretim faktörlerinin daha verimli kullanılmasını sağlamak ve üretimi kolaylaştırmaktadır. Bu sebeple beşeri sermayenin niteliklerini artırmak için yapılan her türlü beşeri sermaye yatırımı önem taşımaktadır. Schultz; beşeri sermaye yatırımlarının emeğin verimliliği ve niteliğinin artmasına sebep olduğunu ve kişi başına reel gelir artışının büyük kısmının beşeri sermaye yatırımlarından kaynaklandığını ileri sürmüştür (Schultz, 1961). Emeğin verimliliğini artırmak için yapılan yatırımların başında eğitim gelmektedir. Eğitim işgücünün verimliliğini artırırken ücret gelirinin de artmasını sağlamaktadır. Niteliksiz işgücü düşük ücret ile çalışabileceği alanlarda iş bulabilirken bireylerin eğitim düzeyi arttıkça emek piyasasında katma değeri daha yüksek iş bulma imkânı da artmaktadır (Öztürk, 2005). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ücretin emek karşılığı elde edilen gelirin birincil kaynağı olduğu göz önüne alındığında; eğitime yapılan yatırımların artması bireyleri doğrudan etkileyerek niteliklerini artırmakta, niteliği artan işgücü daha yüksek kazanç elde etmekte böylece elde ettiği kazancı artan işgücünün yaşam standartları da artmaktadır.

Şekil 2. Kapsayıcı büyümenin ele aldığı alan ve faktörler

Kaynak: (World Economic Forum, 2017)

Ülkeler vatandaşlarının yaşam standartlarını iyileştirmek için birtakım yatırımlar yapmaktadır. Tüm vatandaşların temel hizmetlere erişimini ve bu hizmetlerden eşit bir şekilde faydalanmasını sağlamak için yapılan yatırımlar kapsayıcı büyüme için önemli adımlardan biridir. Bu sebeple kapsayıcı büyüme hedefi doğrultusunda ülkelerin temel hizmetler ve altyapının ortak ve eşit bir şekilde kullanılmasını desteklemesi gerekmektedir (World Economic Forum, 2017). Temel altyapı hizmetlerinin tüm halkı kapsayacak şekilde sunulmaması bu hizmetlerden sadece belirli gelir seviyesindeki kişilerin faydalanmasına sebep olarak kapsayıcı büyümenin temel hedeflerinden olan fırsat eşitliği ilkesinin yerine getirilmesini engelleyecektir. Sağlık yatırımları ve bireylerin bu hizmetlere erişiminin tüm halkı kapsayacak şekilde yaygınlaşması bireylerin potansiyelini artırma yolunda atılan diğer adımdır. Sağlık hizmetlerinin gelişmiş olduğu toplumlarda ortalama yaşam süresi uzarken, uzayan yaşam süresi beşeri sermaye stoğu ve çalışma sürelerinin artmasını sağlayarak bireylerin aktif üretimde bulunduğu zamanın çoğalmasına katkıda bulunmaktadır. Sağlıklı bir hayata sahip olan ve sağlık hizmetlerinden yeterince faydalanabilen işgücü tam potansiyel ile çalışabilmektedir. İşgücünün sağlık hizmetlerinden yeterince faydalanmadığı durumda karşılaştığı sağlık problemleri çalışma performansının düşmesine, verimliliğinin azalmasına ve işgücü kayıpları ile karşılaşılmasına sebep olurken bu durum ekonomik büyümeyi de olumsuz yönde etkilemektedir (Kelly, 2007).

İş ve işletmelerin etik kurallara uygun şekilde idare edilmesi kapsayıcı büyüme hedefi doğrultusunda hareket eden ülkelerin üzerinde durması gereken bir diğer konudur. Kapsayıcı büyüme kamu gücünün özel çıkarlar doğrultusunda kullanılması ile yolsuzlukların ortaya çıkmasını engellemeyi hedefler. Şiddetli

rekabet, maliyet baskısı, küçülme korkusu ve değişen tüketici davranışları iş hayatını karmaşık bir hale getirirken ortaya çıkan tüm bu değişimler kurum ve kuruluşları etik değerlere uygun bir şekilde yönetme konusunda yöneticileri zorlamaktadır (Girard, 1999'den aktaran Sayılı & Uğurlu, 2007, s.76). Kapsayıcı büyüme ile ülkedeki kurum ve kuruluşlarda rüşvet ve yolsuzluktan uzak kalınması, ürün ve sermaye piyasalarında adil rekabet ortamının yaratılması, piyasaya girişte uygulanan engellerin düşürülmesi hedeflenirken uluslararası rekabette uygulanan ticaret kısıtlamaları ve fiyat kontrollerinin yabancı yatırımcıları rüşvete yönlendirmeyecek şekilde ayarlanması amaçlanmaktadır. Rüşvet ve yolsuzluklar yoksulluk ve gelir dağılımını da olumsuz yönde etkilemektedir. Rüşvet ve yolsuzluklar varlık mülkiyetinin eşit dağılımını engelleyerek ekonomik büyüme, vergi sisteminin gelişmesi ve sosyal harcamaların etkinliğini azaltmakta yoksulluk ve gelir dağılımı adaletsizliğini artırmaktadır (Gupta vd., 1998). Yolsuzluklar kamusal mal ve hizmetlere tüm vatandaşların eşit ulaşabilme olanağını yok etmektedir. Kamusal mal ve hizmetler yasal olmayan ve haksız yollardan yalnızca bu bedeli ödeyebilen varlıklı kesimlere sunulmakta, yoksullar ise bu hizmetlerden yararlanamayarak başka türlü bir yoksunluğa ve yoksulluğa mahkum bırakılmaktadır (Şahin, 2005). Kapsayıcı büyüme için uygulanan politikalar ekonomik fırsatların ve kaynakların daha geniş tabanlı ve etkin bir şekilde tahsis edilmesine olanak sağlayacak şekilde düzenlenmelidir. Piyasa gücünün bir kişi veya kurum elinde toplanması, piyasaya girişte uygulanan yüksek engeller, yolsuzluk ve kişisel inisiyatifler piyasa girişimcileri ve yatırım yapacak kurumlar üzerinde olumsuz etkiler yaratırken aynı zamanda da kaynakların üretime katkısı bulunacak verimli faktörler tarafından kullanılmasını engellemektedir. Bu durum

ülkenin ekonomik büyümesine olumsuz yönde baskı yapmakla beraber yaşam standartlarının iyileşmesini de yavaşlatmaktadır.

Kapsayıcı büyüme, finansal kaynakların verimli dağıtılması amacıyla ülkelerin ekonomik yatırım araçlarını etkin kullanmasını amaçlar. Özel tasarrufları üretken amaçlara yönlendirmeyi ve bu tasarrufların reel ekonomide yeni sermaye oluşumu için kullanılmasını teşvik eder. Kapsayıcı büyüme bireylerin ekonomide etkin ve üretken olabilmeleri için fırsatlar yaratır ve ekonomiye katılımlarını sağlar. Bireylere krediye erişim kolaylığı sağlanması yatırım fırsatı yakalamaları ve yaptıkları yatırımlardan olumlu sonuçlar alabilmeleri için kilit aşamadır. Amaç finansal kapsayıcılığı sağlamaktır. Birey ve işletmelere ihtiyaçlarını (işlem, ödeme, tasarruf, kredi ve sigorta) gidermek için finansal araç ve hizmetlere erişim kolaylığı sağlanması finansal kapsayıcılık olarak tanımlanmaktadır (World Bank Financial Inclusion, 2019). Toplumun her kesiminin finansal araçlara kolay erişim ve kullanımının sağlanması finansal kapsayıcılığı önemli kılmaktadır. Özellikle en yoksul kesimin finansal hizmetlere erişimi önem taşımaktadır. Finansal kapsayıcılık ile tasarrufların banka ve diğer finansal araçlarla tutulması sağlanırken bu tasarruflar üretken yatırımlar için sermaye görevi üstlenmekte, harcama birimlerinin yatırım planlarını desteklemek için kredi ve diğer finansal ürünlere de dönüştürülmektedir. Bu sayede tasarrufların, finansal araçlara ihtiyaç duyan ve tasarruf etmekte sıkıntı yaşayan yoksul ailelere mobilizasyonu sağlanmaktadır (Abor vd., 2018). Mikro kredi uygulamaları finansal kapsayıcılık için önemli bir diğer araçtır. Finansal araçlara erişim kolaylığının yoksulluk üzerinde yarattığı etki mikro krediler ile ortaya çıkmaktadır. Yoksul ve düşük gelirli kişilerin finansal piyasalara erişimini sağlayan mikro kredilerin amacı yoksulluğu azaltmaktır (İbrahim & Ashraf, 2014). Finansal kaynaklara erişim güçlüğü çeken düşük gelirli kişilere çok düşük faiz

ile verilen mikro kredi bu kesimin yoksullukla mücadelesinde önemli bir kaynak olurken aynı zamanda yoksul kesime ihtiyaçlarını giderme, tasarruf ve yatırım yapma imkânı sağlayarak bireylerin ekonomide daha etkin olmalarını sağlamaktadır. Mikro kredinin yoksulluk üzerindeki etkisi sadece çok yoksul kesime sağlanan yardımlarla ortaya çıkmamakta aynı zamanda düşük gelir ile çalışan kesime sağlanan ilaç, barınma ve istihdam gibi yardımlar da yoksulluğun azaltılmasında etkili olmaktadır (Vatansever Deviren, 2009). Finansal kaynaklara erişim imkânı kolaylaşan bireyler sonraki aşamada elde ettikleri fırsatları yatırım ve tasarruf yapmak amacıyla kullanmaktadır. Ülkeler ekonomik büyümelerini dengede tutmak için yatırımlara ihtiyaç duymakta tasarruflar ise yatırımlara kaynak oluşturmaktadır. Tasarruf ve yatırımlar ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkileyerek kapsayıcı büyüme üzerinde de pozitif etki yaratmaktadır.

Kapsayıcı büyüme hedefi ile hareket eden ülkelerin girişimciliği ve servet birikimini destekleyici politikalar uygulaması gerekmektedir. Hükümetlerin uyguladığı gelir politikaları ve sübvansiyonlar bireyleri tasarruf yapmaya yönlendirerek servet birikimine katkı sağlamaktadır. Özellikle de yaşamları için gerekli ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra gelirlerinden arta bir şey kalmayan veya çok az bir miktar kalan yoksul kesim için tasarruf yapmak oldukça güçtür. Bu da yoksul kesimin tasarruf yaparak sermaye birikiminde bulunmalarını engellemektedir. Servet birikiminde önemli faktörlerin başında emeklilik tazminatları ve sübvansiyonlar gelmektedir. Birçok aile emeklilik tazminatları ile ev alarak servet birikimi sağlarken çalışma çağında nüfusu barındıran ailelerin ev satın almaları veya küçük işletme kurmaları çalışarak elde ettikleri ücret ve emeklilik döneminde aldıkları prim dışında servet biriktirmelerinin ilk yolunu oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu işletmeler

birçok aile ve çalışan için yoksulluktan çıkıp orta sınıfa ve ötesine giden ilk basamağı oluşturmaktadır (World Economic Forum, 2017). Emeklilik tazminatı alan bireyler bu gelirleri ile ev satın alarak birikim yapmaya yönelirken verilen sübvansiyonlar da krediye başvuran kesime kolaylık sağlamakta ve birikimlerinin artmasına katkı yapmaktadır (Schreiner & Sherraden, 2007). Bir ülkenin büyümesi için tasarruflar önem taşımaktadır. Yoksul kesimin tasarruf yapmasının önündeki engel sübvansiyon ve emeklilik tazminatları ile kaldırılmaya çalışılırken bu kesimin de ekonomik faaliyetlerde aktif bir şekilde yer almasının önü açılmaktadır. Kapsayıcı büyüme için servet birikimi kadar girişimcilik de önem taşımaktadır. Girişimcilik işsizliğin azaltılmasında, ekonomik büyümenin hızlanmasında ve toplumsal yapıda yenilikçi bir sürecin başlamasında temel faktörlerden biridir (Çetinkaya Bozkurt vd., 2012). Girişimcilik faaliyetlerinin artması ile yeni fikirlerin yaratılması, yayılması ve uygulanması hızlanmaktadır. Girişimcilik faaliyetleri yeni endüstrilerin kurulmasına zemin hazırlamaktadır. Kurulan yeni endüstrilerde ortaya çıkan yeni girişimcilik faaliyetleri ile rekabet baskısının artması verimliliği de artırmaktadır. Bu yolla hızla büyüyen, kendini geliştiren sektörler ortaya çıkmakta ve ekonomik büyüme de hızlanmaktadır (Özkul & Dulupçu, 2007). Girişimcilik faaliyetleri sonucunda yeni kurulan işletmeler işgücüne ihtiyaç duymakta, böylece girişimcilik faaliyetleri bir ekonomideki istihdamı da olumlu etkilemektedir (Baptista & Preto, 2006). Girişimciliğin kapsayıcı büyüme üzerindeki bir diğer olumlu etkisi bölgesel gelişmişlik farklarını azaltması ile ortaya çıkmaktadır. Girişimcilik faaliyetleri ile farklı bölgelerde kurulan işletmeler bu bölgelerde istihdamı yükseltmekte, bölgenin ekonomik kalkınmasına katkı sağlamakta ve bölgenin cazibesini artırarak bölge gelirinin dışarı çıkmasını engellemektedir. Böylece bölgeler

arasında oluşan gelir farklılıklarının azalmasına da katkı sağlamaktadır (OECD, 2003).

Kapsayıcı büyüme için önemli kavramların başında istihdam gelmektedir. Kapsayıcı büyüme merkezine istihdamı almakta ve verimli işgücü yaratmayı hedeflemektedir (World Economic Forum, 2017). Kapsayıcı büyümenin, istihdam yaratma ve işsizliği azaltma hedeflerinin temelinde nitelikli işgücü oluşturmak yer alır. Bu sebeple beşeri sermaye kapsayıcı büyümenin temel yapı taşlarından biridir. İşgücünün niteliğinin artması beşeri sermaye birikiminin artmasına bağlıdır. Beşeri sermaye fiziki sermayenin verimliliğini artırırken, nitelikli işgücünün istihdama katılımı artmakta aynı zamanda teknoloji yaratım ve yayılım aşamasında aktif rol oynayarak ekonomik büyümeyi de olumlu etkilemektedir (Çakmak & Gümüş, 2005). Ücret, verimli işgücü oluşturma aşamasında etkin faktörlerden biridir. Üretim sonucunda elde edilen değerün üretime katılan emeğin maddi ya da fiziki değerine oranlanması ücret ve verimlilik arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktadır (Akyıldız & Karabıçak, 2002). Emeğin verimliliğinde görülen artış marjinal ürün gelirinin artmasına sebep olarak işgücüne dağıtılan reel geliri artırmakta, böylece emeğin verimliliği arttıkça reel ücretinde de bir artış görülmektedir (Güneş, 2007). İşgücünün verimliliğinde görülen artışın reel ücretini artırmasının yanında ücretlerde görülen artış da işgücünün verimliliğini artırmaktadır. Solow modelinde artırılmış ücretlerin işçilerin moralini düzelterek gayretlerinin artması yoluyla verimliliklerini artıracığı belirtilmiştir (Solow, 1979). Yeni Keynesyen İktisatçılar ise ücret verimlilik ilişkisini "Etkin Ücret Teorisi" ile açıklamaktadır. Etkin ücret teorisine göre işçilerin fiziksel sağlık ve üretkenlikleri ile işgücüne ödenen ücret arasında pozitif ilişkili bulunmakta, firmalar daha fazla ücret ödeyerek

işgücünün daha sağlıklı ve üretken olmalarını sağlamaktadır.

Vergi ve sosyal koruma politikaları kapsayıcı büyüme yolunda ülkelerin ele alması gereken diğer unsurlardır. Ülkenin vergi sisteminin ekonomik büyümeden taviz vermeden gelir eşitsizliğini ne ölçüde giderdiği ve devletin sağladığı sosyal koruma sisteminin yoksulluğu azaltmadaki başarısı bu aşamada ele alınır. Günümüzde birçok ülke piyasa mekanizmasının otomatik olarak gerçekleştirdiği gelir dağılımı eşitsizlikleri ile mücadele etmektedir. Vergiler gelir dağılımı eşitsizliklerini gidermek için kullanılacak etkin araçlardır. Vergiler, kamu harcamaları ile yeterli düzeyde iyileştirilemeyen gelir dağılımının ekonomik yönden güçsüz olan lehine yeniden dağılımını sağlamaktadır (Yüce, 2002). Vergiler, piyasa eşitsizliklerinin giderilmesi ve sosyal koruma programlarının finanse edilmesine de doğrudan kaynak sağlamaktadır (World Economic Forum, 2017). Vergilerin tasnif şekli de gelir dağılımı üzerinde etkiye sahiptir. Toplam vergi gelirleri içerisinde dolaysız vergilerin payının yüksek olması zengin kesimden orta ve düşük gelirli kesime bir gelir transferi olduğunu göstermekte ve gelir eşitsizliklerini azaltıcı etki oluşturmaktadır. Fakat vergi gelirleri içerisinde dolaylı vergilerin görece payının yüksek olması gelir eşitsizliğini artırmaktadır (Demirgil, 2018). Dolaylı vergiler verginin konusunu dikkate almakta bu sebeple harcamaları vergilendirmektedir. Dolaylı vergilerin harcamaları vergilendirmesi marjinal tüketim eğilimi daha yüksek olan düşük gelirli kesimin vergi yükünü ağırlaştırarak gelir dağılımında düşük gelirli kesim aleyhine bir bozulma yaratmaktadır. Kazanç ve iratlar üzerinden alınan gelir ve kurumlar vergisi tasarruf hacmi ve yatırım kararları üzerinde doğrudan etkili olurken, harcamalar üzerinden alınan vergiler tüketim hacmi ve tercihleri üzerinden dolaylı olarak tasarruf ve yatırım kararlarını

etkilemektedir (Demir & Sever, 2017). Bu sebeple kapsayıcı büyüme hedefiyle hareket eden ülkeler vergi politikalarını belirlerken vergilerin gelir dağılımı üzerinde yarattığı etkileri dikkate alarak hareket etmelidir. Kamu harcamaları devletin gelir dağılımında ortaya çıkan eşitsizlikleri gidermede kullandığı diğer araçlardır. Ülkeler kamu harcamaları ile yoksul kesime doğrudan gelir transferleri yaparak; eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik hizmetleri ya da girişimcilik desteği vererek yoksullukla mücadele etmektedirler. Eğitim ve sağlık harcamaları ülkelerdeki gelir dağılımı eşitsizliğini azaltmada etkili araçlardır. Eğitim ve sağlık alanında daha fazla harcama yapan ülkelerde gelir dağılımı eşitsizliği daha az görülmektedir (Prasad, 2008). Doğrudan gelir destekleri ve aynı yardımlar bir diğer gelir eşitsizlikleri ve yoksullukla mücadele aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğrudan gelir transferlerinde yoksulluk sınırının altındaki kişilere yoksulluk düzeyine bağlı olarak gelir transferi yapılırken aynı yardımlar ile tüketim malları ve hizmetleri yoksul kesime dağıtılmakta veya ihtiyaç duyulan hizmetlerin maliyeti karşılanmaktadır. Bu sayede yoksul kesimin temel gereksinimleri karşılanmakta, yaşam standardı iyileşmekte ve refah seviyesi artmaktadır (Solmaz & Avcı, 2017). Sosyal harcamalar özellikle yoksulluk sorununun üstesinden gelme amacına hizmet etmektedir (Sinn, 1995). Sosyal harcamaların görece olarak fazla olduğu ülkelerde yoksulluk seviyesinin de düşük olması beklenmektedir. Sosyal harcamaların kapsayıcı büyümenin yoksulluk ve gelir eşitsizliklerini azaltma hedefleri üzerinde yarattığı olumlu etki bu alandaki önemini ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Tek başına ekonomik büyümenin gelir eşitsizlikleri, yoksulluk ve işsizliğin azaltılmasında yeterli olamaması, yüksek büyüme performansı sergileyen ülkelerde dahi ciddi yoksulluk, işsizlik

ve gelir eşitsizlikleri problemleri ile karşılaşılması ülkeleri bu problemlerin tamamı ile mücadele edebilecek bir politika arayışına sokmuş böylece kapsayıcı büyüme kavramı ülkelerin gündeminde yerini almıştır. Kapsayıcı büyüme; büyümeyi çıktı artışından ileri götürerek merkezine yaşam standartlarında köklü iyileşmeler yaratmayı alan ve refah artışını hedefleyen bir büyüme politikası olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ülkenin kapsayıcı büyüme politikasının merkezinde farklı bir disiplin yer almaktadır. Bu sebeple tek ve net bir kapsayıcı büyüme tanımı yapılamamıştır. Genel hatları ile kapsayıcı büyüme; ekonomik büyümenin yarattığı fayda ve fırsatların toplumun tüm kesimlerine eşit bir şekilde dağıtıldığı ve bireylerin yaşam standartlarında köklü iyileşmeler yaratan büyüme modeli olarak tanımlanmaktadır. Kapsayıcı büyüme güçlü ve sürdürülebilir ekonomik büyüme temeli üzerine kurulmakta, kapsayıcı büyüme politikalarının merkezinde ise verimli işgücü yaratarak istihdamı artırmak yer almaktadır. Yoksulluğun, işsizliğin ve gelir eşitsizliklerinin azaltılması ise kapsayıcı büyümenin üç temel hedefi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkelerin demografik, sosyal, kültürel alt yapıları da kapsayıcı büyüme politikalarının belirlenmesinde etkili olmaktadır. Ekonomik büyüme yaklaşımına geniş bir çerçeveden bakmamızı sağlayan kapsayıcı büyüme politikası ülkelerin içinde buldukları duruma göre şekillenmektedir. Farklı kurum ve kuruluşlar tarafından belirlenen temel performans göstergeleri bizlere ülkelerin kapsayıcı büyüme performansı konusunda değerlendirme yapma imkânı vermektedir. Bu performans göstergeleri ülkelere iyileştirme yapması gereken alanlarda yol gösterici olmakla beraber her ülke kendi mücadele ettiği problem doğrultusunda kapsayıcı büyüme politikasını belirlemektedir. Kapsayıcı büyümenin çok boyutlu yapısı; ülkelerin vergi, çevre, finans, istihdam, eğitim, sağlık, tarım ve birçok politika alanlarını tek bir pencereden görmesine olanak sağlamaktadır. Bu çok boyutlu yapı kapsayıcı büyüme yolunda ülkelere düzenleme ve iyileştirmeye ihtiyaç duydukları alanlarda da yol gösterici olmaktadır. Ülkelerin kapsayıcı

büyümenin temeli oluşturan alanlarda yapmış olduğu düzenleme ve iyileştirmeler ise onları

Bu çalışma ile çeşitli kurum ve kuruluşlar ile kişilerin yapmış olduğu kapsayıcı büyüme tanımları bir araya toplanmıştır. Bu sayede farklı kapsayıcı büyüme tanımları arasında karşılaştırma yapma imkânı oluşmuştur. Ülke ve kurumların kapsayıcı büyümeyi tanımlarken üzerinde durdukları noktalara vurgu yapılarak, uygulanan kapsayıcı büyüme politikalarının benzerlikleri ve farklılıkları sergilenmiştir. Çalışmada ülkelerin büyüme performansının kapsayıcılığını ölçmek için kullanılan göstergeler belirtilmiş ve her bir göstergenin kapsayıcı büyüme ile ilişkisi açıklanmıştır. Yaşam standartlarında köklü bir iyileşme yaratmayı hedefleyen, kapsayıcı büyüme hedefi doğrultusunda hareket eden ülkelerin iyileştirme ve düzenleme yapması gereken alanlara değinilerek bu alanlar ile kapsayıcı büyüme etkileşimi açıklanmıştır. Bu çalışmada kapsayıcı büyüme kavramı, büyüme performansının kapsayıcılığının ölçümünde kullanılan kapsayıcı büyüme performans göstergeleri ile ülkelerin kapsayıcı büyüme hedefi doğrultusunda iyileştirme ve düzenleme yapması gereken alanlar incelenmiştir. Böylece literatürde yer alan kapsayıcı büyümenin temelini oluşturan ve her biri kapsayıcı büyümenin farklı bir çalışma alanı olan konular bu çalışma ile bir bütün altında toplanmıştır.

KAYNAKÇA

- Abor, J. Y., Issahaku, H., Mohammed, & Murinde, V. (2018). *Financial Inclusion and Economic Growth: What Do We Know?* London: Centre for Global Finance Working Paper Series.
- Akyıldız, H., & Karabıçak, M. (2002). Verimlilik Ücret İlişkisinin Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 57-76.

- Ali, I., & Son, H. H. (2007). Measuring Inclusive Growth. *Asian Development Review*, 11-31.
- Baptista, R., & Preto, M. (2006). The Dynamics of Causality Between Entrepreneurship and Employment. (s. 66-70). Singapore: International Conference on Management of Innovation and Technology.
- C20. (2015). *Kapsayıcı Büyüme: Söylemin Ötesinde: C20 Kapsayıcı Büyüme Çalışma Grubu Politika Belgesi*.
- Commission on Growth and Development. (2008). *Growth Report: Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development*. World Bank.
- Çakmak, E., & Gümüş, S. (2005). Türkiye’de Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme: Ekonometrik Bir Analizi (1960-2002). *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 60(1), 59-72.
- Çetinkaya Bozkurt, Ö., Kalkan, A., Koyuncu, O., & Alparslan, A. (2012). Türkiye’de Girişimciliğin Gelişimi: Girişimcilik Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(15), 229-247.
- Demir, M., & Sever, E. (2017). Vergi Gelirleri Ekonomik Büyüme İlişkisi: OECD Ülkelerine İlişkin Panel Veri Analizi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 51-66.
- Demirgil, B. (2018). Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(2), 118-131.
- Girard, D. (1999). *Etik Nerede İşin İçine Giriyor*. Rota Yayıncılık.
- Gökçen, B. (2006). Beşeri Sermayenin İktisadi Gelişmedeki Rolü ve Önemi: Adana İline İlişkin Bir Uygulama. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Adana.
- Grosse, M., Harttgen, K., & Klasen, S. (2008). Measuring Pro-Poor Growth in Non-Income Dimensions. *World Development*, 36(6), 1021-1047.
- Gupta, S., & Hamid Davoodi, R. A.-T. (1998). *Does Corruption Affect Income Inequality and Poverty?*
- Güneş, Ş. (2007). İmalat Sektöründe Verimlilik ve Reel Ücret İlişkisi: Bir Koentegrasyon Analizi. *Yönetim ve Ekonomi*, 14(2), 275-287.
- Habito, C. F. (2009). *Patterns of Inclusive Growth in Developing Asia: Insight from an Enhanced Growth Poverty Elasticity Analysis*. Tokyo: Asian Development Bank Institute (ADBI) Working Paper Series.
- Ianchovichina, E., & Lundstrom, S. (2009). *Inclusive Growth Analytics Framework and Application*. World Bank-Economic Policy and Debt Department.
- İbrahim, Y., & Ashraf, M. (2014). Poverty Alleviation and Identifying the Barriers to the Rural Poor Participation in MFIs: A Case Study in Bangladesh. *Research on Humanities and Social Sciences*, 4(10).
- IPC-IG. (2013). *After All, What is Inclusive Growth?* The International Policy Centre for Inclusive Growth.
- Kelly, T. (2007). Public Expenditures and Growth. *The Journal of Development Studies*, 60-84.
- Klasen, S. (2010). *Measuring and Monitoring Inclusive Growth: Multiple Definitions, Open Questions and Some Constructive Proposals*. Asian Development Bank.
- Lopez, J. H. (2004). *Pro-poor Growth: a Review of What We Know (and of What We Don't Know)*. Washington, DC: World Bank.

- McKinley, T. (2010). *ADB Sustainable Development Working Paper Series, Inclusive Growth Criteria and Indicators: An Inclusive Growth Index for Diagnosis of Country Progress*. Asian Development Bank.
- OECD. (2003). *Entrepreneurship and Local Economic Development*. OECD.
- OECD. (2012). *Promoting Inclusive Growth, Challenges and Policies. Policy Debate: How Do You Make Growth More Inclusive? OECD*.
- OECD. (2013). *Together We Stand: Inclusive Growth*. OECD Sekreteri Angel Gurría'nın Konuşması, OECD'de Kapsayıcı Büyüme Çalıştayı.
- OECD. (2015). *In It Together Why Less Inequality Benefits All*. OECD.
- OECD: <http://www.oecd.org/inclusive-growth/> adresinden alındı (2017, Nisan 29).
- Özkul, G., & Dulupçu, M. A. (2007). Kişisel Gelişimin Girişimci Tipleri Üzerine Etkisi: Antalya- Isparta İllerinde Bir İnceleme. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 2(2), 67-92.
- Öztürk, N. (2005). İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü. *Sosyoekonomi*, 1(1), 27-44.
- Prasad, N. (2008). *Policies for Redistribution: The Use of Taxes and Social Transfers*.
- Ramos, R. A., Ranieri, R., & Lammens, J.-W. (2013). *Mapping Inclusive Growth*. International Policy Centre for Inclusive Growth (IPC - IG).
- Ranieri, R., & Almeida Ramos, R. (2013). *Inclusive Growth: Building up a Concept*. International Policy Centre for Inclusive Growth (IPC-IG).
- Rauniyar, G., & Kanbur, R. (2010). *Inclusive Development: Two Papers on Conceptualization, Application, and the ADB Perspective*. Asian Development Bank.
- Ravallion, M., & Chen, S. (2003). Measuring Pro-poor Growth. *Economics Letters*, 93-99.
- Samans, R., Blanke, J., Corrigan, G., & Drzeniek, M. (2015). *Benchmarking Inclusive Growth and Development Discussion Paper*. World Economic Forum.
- Sancak, E., & Demirci, N. (2012). Ulusal Tasarruflar ve Türkiye'de Sürdürülebilir Büyüme İçin Tasarrufların Önemi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 159-198.
- Saylı, H., & Yaşar Uğurlu, Ö. (2007). Kurumsal İtibar ve Yönetmelik Etik İlişkisinin Analizine Yönelik Bir Değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(3), 75-96.
- Schreiner, M., & Sherraden, M. (2007). *Can the Poor Save? Saving and Assets Building in Individual Development Accounts*. New York, USA: Transaction Publisher. doi:<https://doi.org/10.4324/9781315081816>
- Schultz, T. W. (1961). Investment in Human Capital. *The American Economic Review*, 51(1), 1-17.
- Sinn, H.-W. (1995). A Theory of the Welfare State. *The Scandinavian Journal of Economics*, 97(4), 495-526.
- Solmaz, E., & Avcı, M. (2017). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Koruma Harcamaları: Avrupa Birliği Ülkeleri Üzerine Bir İnceleme. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 46-73.
- Solow, R. M. (1979). Another Possible Source of Wage Stickiness. *Journal of Macroeconomics*, 1(1), 79-82.
- Şahin, M. (2005). Küreselleşme Kaynaklı Yoksulluk ve Yolsuzluk. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(25), 124-134.

- Taşkın, T. (2014). *Türkiye'de Kapsayıcı Büyüme*. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası.
- Vatansever Deviren, N. (2009). *Küresel Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredilerin Rolü*. 03 10, 2019 tarihinde Mevzuat Dergisi: <https://www.mevzuatdergisi.com/2009/05a/02.htm#> adresinden alındı.
- World Bank. (2009). *What is Inclusive Growth?* <http://siteresources.worldbank.org/INTDEBTDEPT/Resources/468980-1218567884549/WhatIsInclusiveGrowth20081230.pdf> adresinden alındı.
- World Bank Financial Inclusion. (2019, 03 10). World Bank: <http://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion> adresinden alındı.
- World Bank Philippine Country Team. (2013). *Philippine Development Report Creating More and Better Jobs*. World Bank.
- World Economic Forum. (2015). *The Inclusive Growth and Development Report 2015*. Switzerland: World Economic Forum.
- World Economic Forum. (2017). *The Inclusive Growth and Development Report 2017*. World Economic Forum.
- Yüce, M. (2002). Türkiye'de Gelir Dağılımı Bozukluğunun İzlenen Kamu Gelir ve Harcama Politikaları ile Bağlantısı. *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-36.